

Žiniasklaidos organizacijos nuosavybės struktūros įtaka žiniasklaidos priemonės turiniui

Deimantas Jastramskis

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
 Žurnalistikos instituto lektorius
 Vilnius University, Faculty of Communication,
 Institute of Journalism, Lector
 Bernardinų g. 11, LT-01124 Vilnius
 Tel. (8-5) 219 30 47
 El. paštas: deimantas.jastramskis@kf.vu.lt

Skirtingos žiniasklaidos organizacijos nuosavybės formos ir struktūros bei nuosavybės teisės valdytojų dalyvavimas arba nedalyvavimas organizacijos administravimo veikloje ir formuojant redakcijos politiką sudaro skirtingas sąlygas skleisti vienokį ar kitokį žiniasklaidos priemonės turinį. Šio straipsnio tikslas – aptarti skirtingų žiniasklaidos organizacijų nuosavybės struktūrų galimą įtaką žiniasklaidos priemonių turiniui, išanalizuoti Lietuvos nacionalinius dienraščius leidžiančių organizacijų nuosavybės struktūras bei jų įtaką redakcijos veiklai. Straipsnyje teigiama, kad tikimybė užtikrinti labiau nepriklausomą nuo žiniasklaidos organizacijos savininkų redakcijos politiką yra tuo didesnė, kuo yra sudėtingesnė ir įvairesnė pati nuosavybės struktūra, akcininkų interesų išskaidymas ir nepriklausoma, atsakinga visuomenei redakcijos politika sudaro sąlygas objektyviam žiniasklaidos turiniui, kuris yra visuomenės pasitikėjimo žiniasklaida didėjimo veiksnys, sukuriantis palankią situaciją žiniasklaidos organizacijai patenkinti turinį nuosavybės valdytojų interesų.

Pagrindiniai žodžiai: žiniasklaidos organizacija, nuosavybės struktūra, įtaka, turinys, nacionalinis dienraštis.

Žiniasklaidos socialinis vaidmuo ir atsakomybė tarpsta tam tikromis ekonominėmis ir teisinėmis sąlygomis, nustatančiomis informacijos sklaidos galimybių kiekybines ir kokybines ribas. Ekonominės ir teisinės sąlygos sudaro galimybes rinktis tam tikras organizacines struktūras, kaip veiklos procesą, siekiant įgyvendinti žinių sklaidos idėjas. Vienas iš svarbiausių žiniasklaidos organizacinių struktūrinių klausimų yra jos nuosavybės forma, t. y. kam priklauso žinias sklaidanti organizacija. Kitas svarbus dalykas – kaip nuosavybės galios yra paskirstomos organizacijos valdymo struktūroje.

Ir galiausiai kaip nuosavybės ir valdymo struktūrų kompozicija daro įtaką visuomenės informavimo priemonės turiniui, jo kokybei ir objektyvumui.

Apžvelgdamas žiniasklaidos vaidmenį visuomenėje, H. J. Altschull (1984) suformulavo septynis žurnalistikos dėsnius, iš kurių antras skelbia, kad „visuomenės informavimo priemonės turinys visada atspindi interesus tų, kurie ją finansuoja“ (p. 298). Galima išskirti tris pagrindinius žiniasklaidos verslo finansavimo šaltinius: savininkus, pirkėjus (prenumeratorius) ir reklamos užsakovus. Kadangi šiuolaikinės

žiniasklaidos sistema nuosavybės formų aspektu yra įvairialypė, savininkų-finansuotojų interesai turinyje kiekvienu nuosavybės formos atveju gali atsispindėti labai skirtingai, o pavieniais atvejais, kai žiniasklaidos organizacija priklauso didelei tarptautinei bendrovei, valdomai tūkstančių akcininkų, bei nuosavybės subjektai yra atskirti nuo valdymo, savininkų poveikis turiniui gali būti minimalus, o organizacijai keliamas tik vienintelis ekonominis reikalavimas – gauti kuo didesnę pelną.

Formalus nuosavybės turėtojo atskyrimas nuo valdymo suteikia didesnes galimybes formuoti savarankišką redakcijos turinio politiką, ne taip priklausančių nuo savininkų interesų. D. McQuail (1994, p. 163), aptardamas žiniasklaidos nuosavybės problematiką, išskiria liberalią teorinę poziciją, kuri remiasi prielaida, kad nuosavybė gali būti efektyviai atskirta nuo redakcinių sprendimų kontrolės. Svarbius sprendimus, susijusius su ištekliais, verslo strategija, tokiu atveju priima savininkai arba savininkų suformuota valdyba, tuo tarpu redaktoriai ir kiti atsakingi asmenys paliekami laisvi priimti profesionalius sprendimus, susijusius su visuomenės informavimo priemonės turiniu. Kai kuriose situacijose ir šalyse yra laikomasi tarpinio institucinio susitarimo (tokio kaip redakcijos statusas), kuris yra sukurtas apsaugoti redakcinės politikos integralumui.

J. Scott (1996) pabrėžė svarbų kapitalizmo pokytį, kai organizacijose vyksta perėjimas nuo asmeninių prie netiesioginių kontrolės formų. Tai reiškia, kad vienam asmeniui priklausančias įmones keičia akcinės bendrovės, priklausančios įvairioms institucijoms: bankams, draudimo bendrovėms ir kt., kurių savininkai paprastai valdo

nedidelę dalį akcinio kapitalo. Tai būdinga ir žiniasklaidos organizacijoms, tačiau Lietuvoje, kur populiariausia žiniasklaidos organizacijos nuosavybės forma – uždaroji akcinė bendrovė, valdoma nedidelio kiekio fizinių ir / arba juridinių asmenų, daugybės smulkių akcininkų valdomos akcinės bendrovės yra dalininkės tik kai kuriose užsienio kapitalo atstovų valdomose uždarosiose akcinėse bendrovėse (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija, 2007, 2008; Lietuvos radijo ir televizijos komisija, 2008).

Šio straipsnio tikslas – aptarti žiniasklaidos savininkų (skirtingų žiniasklaidos organizacijos nuosavybės struktūrų) galimą įtaką žiniasklaidos priemonių turiniui, išanalizuoti Lietuvos nacionalinius dienraščius leidžiančių organizacijų nuosavybės struktūras ir, remiantis Transparency International Lietuvos skyriaus tyrimo duomenimis (2008), įvertinti nuosavybės struktūrų galimą įtaką organizacijų veiklai bei dienraščių turiniui.

Redakcinės politikos tendencijos žiniasklaidos korporacijose

Žiniasklaidos nuosavybės struktūrų įtaką žiniasklaidos priemonių turiniui pradėta tirti aštuntajame XX a. dešimtmetyje, suintensyvėjus laikraščių industrijos konsolidacijai JAV ir kitose Vakarų valstybėse. Dauguma šios srities tyrimų susitelkė ties tema, kurios objektas buvo – palyginti nuosavybės struktūros poveikį laikraščių, priklausančių spaudos korporacijoms, ir nepriklausomų laikraščių turiniui. R. Akhavan-Majid, A. Rife ir S. Gopinath (1991), tirdami „Ganet“ korporacijos leidinių redakcijų pozicija aiškindamiesi keletą nacionalinės politikos klausimų, nustatė „homogenizaci-

jos efektą“ (p. 66), kai korporacijos leidiniai produkuoja labai panašų redakcinį turinį. J. S. Busterna ir K. A. Hansen (1990) apžvelgė 1500 JAV laikraščių atlikdami prezidento rinkimų 1976, 1980 ir 1984 metais tyrimą, kuris parodė, kad 80 proc. laiko laikraščiai rėmė respublikonus, tačiau korporacijų laikraščių grupės nedarė to dažniau nei kiti laikraščiai. C. Gaziano (1989) aptarė korporacijų laikraščių pozicijos vienodumo ir paramos kandidatams į JAV prezidentus sąsajas ir nustatė visapusišką JAV laikraščių paramą vedamuosiuose straipsniuose respublikonų kandidatams į prezidentus. T. L. Glasser, D. S. Allen ir S. Blanks (1989) aptarė korporacijų laikraščių grupių įtaką naujienų vienodumui JAV. Nors šiuose darbuose buvo fiksuojama tam tikrų prieštarinčių duomenų, dauguma tyrimų suformulavo išvadas, kad nuosavybės struktūros veikia turinį, tačiau diskusijos dėl paties turinio poveikio proceso buvo tęsiamos.

G. S. Wilhoit ir D. Drew (1991) tyrimas parodė, kad šeimų valdomų ir nepriklausančių korporacijoms laikraščių leidėjai ir savininkai labiau stengiasi kontroliuoti redakcinius procesus negu korporacijų valdomų laikraščių grupių savininkai. Arba galima teigti priešingai, kad redaktoriai korporacijų laikraščiuose turi daugiau laisvių apibrėžti redakcinę politiką. Pagal gautus šimtų laikraščių redaktorių ataskaitų duomenis autoriai nustatė, kad 46 proc. šeimų valdomų ar nepriklausančių korporacijoms laikraščių leidėjai ar savininkai darė didelę (30 proc.) ar vidutinę (16 proc.) įtaką nustatant temų prioritetus redakciniame puslapyje. Tuo tarpu korporacijų valdomuose grupių laikraščiuose savininkai ar leidėjai panašaus lygio įtaką darė – nuo 13 proc. (viešai valdomuose laikraščiuose – akcinės bendrovės,

kurių akcijos parduodamos viešai vertybinių popierių biržoje) iki 16 proc. (privačiai valdomuose laikraščiuose – uždarnosios akcinės bendrovės).

Žiniasklaidos nuosavybės struktūrų poveikio turiniui tyrimai (Cranberg, Bezanson ir Soloski, 2001; Lacy ir Blanchard, 2003), kuriuose buvo lyginamas uždarujų ir viešųjų privačių bendrovių nuosavybės struktūros poveikis turiniui, parodė, kad finansinių rinkų spaudimas gauti kuo didesnę investicijų grąžą mažina viešai valdomų žiniasklaidos korporacijų investavimo į naujienų tarnybas ir turinio kūrimo lėšas. Tai leidžia manyti, kad blogėja šių kompanijų naujienų ir pramoginių laidų kokybė, nors sumažėjusiu naujienų tarnybų išteklių ir pablogėjusios turinio kokybės ryšys nebuvo aiškiai nustatytas.

D. Gomery ir B. M. Compaine (2000) pastebėjo visuotinį tyrimų rezultatų pastovumą, rodantį, kad didelių grupių, korporacijų ir viešai valdoma nuosavybė turi neutralų ir pozityvų efektą laikraščių redakcijos politikai; kartu pripažįstama, kad korporacijose skiriamas didesnis dėmesys pelningumui. Šie autoriai kelia klausimą, kodėl korporacijų laikraščiai daugeliu atveju galėtų būti pranašesni už šeimų valdomus ar nepriklausančius korporacijoms laikraščius bei pateikia argumentus, pagrindžiančius šių leidinių organizacijų pranašumus:

- Korporacijų sąlygos yra geresnės siekti pelningos laikraščio veiklos, nes veikla gali būti finansuojama iš korporacijos lėšų daug geresnėmis sąlygomis nei mažiausia kredito kaina smulkiajam ar vidutiniam verslui (nepriklausomo laikraščio bendrovei).
- Korporacijų laikraščių leidėjų silpnesni ryšiai su vietine bendruomene yra

privalumas, leidžiantis žurnalistams būti labiau nepriklausomiems ir dirbti visuomenės labui. Tikėtina, kad siekiantys korporacijoje karjeros redaktoriai ir reporteriai yra labiau suinteresuoti laikytis profesinių normų ir vertybių, dirbti sąžiningai bei nepaskęsti siaurų bendruomenės interesų liūne.

- Korporacijų leidinių vadovai yra labiau apsaugoti nuo politinio spaudimo, nes didelė organizacija šiuo požiūriu yra labiau apsaugota nuo pažeidimo.
- Korporacijos rinkodaros skyrius dažnai sugeba parduoti daugiau reklamos galėdamas dirbti efektyviau, siūlydamas klientams kompleksines galimybes reklamuotis keliuose leidiniuose, palyginti su vieno leidinio operatoriumi. Nors kai kurios iš šių pajamų gali didinti pelno maržą, tam tikras kiekis lėšų gali grįžti į kiekvieną korporacijos laikraščio redakciją bei pagerinti redakcinį turinį ir padidinti tiražą (arba bent sulėtinti jo mažėjimą).

Spaudos ekonominių organizacinių struktūrų ir jų įtakos laikraščio turiniui tyrinėtojas D. P. Demers (1996, 1999) pabrėžia, kad korporacijų laikraščiuose, palyginti su šeimų valdomais laikraščiais, yra daugiau dėmesio skiriama turinio kokybei. Korporacijų savininkus ir vadovus sieja silpnesni ryšiai su bendruomene, kurios geografinėje aplinkoje leidžiamas laikraštis, todėl redakcinis turinys gali būti labiau nepriklausomas ir stiprus. Korporacijos laikraščio leidėjas teikia pirmenybę korporacijos ir profesijos vertybėms bei normoms nei identifikacijai su vietos bendruomene. Tai leidžia atsiriboti nuo politinių spaudimų, interesų grupių manipuliacijų, kritiškiau pažvelgti į esamą valdžią ir užtikrinti objektyvesnį laikraščio turinį. D. P. Demers atlikti tyrimų rezultatai

rodo, kad kuo yra aukštesnis spaudos korporatizavimo lygis, tuo daugiau procentų redakcijos skiltyje ir skaitytojų laiškuose spausdinamos medžiagos yra kritiška apžvelgiant ir nagrinėjant pagrindines valdžios institucijų bei vyraujančių interesų grupių idėjas. Autorius daro išvadą, kad korporaciniai laikraščiai, palyginti su šeimų bei pavienių savininkų valdomais laikraščiais, turi daugiau galimybių padėti vyksti svarbiems socialiniams pokyčiams (didesnis kritiškumo lygis negarantuoja socialinių pokyčių, bet tai padidina pokyčių tikėtumą).

Nors apibendrinant aptartų tyrimų rezultatus galima tvirtinti, kad didesnėse organizacijose (korporacijose) sudaroma daugiau galimybių kurti nepriklausomą redakcijos turinį, reikia pabrėžti tai, kad pačių savininkų nedalyvavimas administruojant žiniasklaidos organizaciją bei formuojant redakcijos politiką neeliminuoja organizacijos savininkų interesų apskritai. Jei korporacija yra vieno fizinio asmens nuosavybė, jo interesų raiška valdomų žiniasklaidos priemonių bus nesunkiai užtikrinama. Tačiau, jei korporacijos akcijos priklauso dideliame skaičiui fizinių bei juridinių asmenų, jų interesų suderinamumo procese pagrindinis tikslas bus žiniasklaidos organizacijos pelnas ir kuo didesnė jos akcijų vertė.

Lietuvos žiniasklaidos organizacijų nuosavybės struktūrų tyrimų problematika

Keletas užsienio ir Lietuvos autorių, tyrinėjusių Europos šalių (tarp jų – ir Lietuvos) žiniasklaidos sistemas, iš dalies plėtojo žiniasklaidos organizacijų nuosavybės struktūrų galimos įtakos žiniasklaidos priemonių turiniui temą.

Vidurio ir Rytų Europos žiniasklaidos rinkos studijoje (Huber, 2006) buvo nustatomos 8 naujų Europos Sąjungos valstybių (Čekijos, Estijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Slovakijos, Slovėnijos, Vengrijos) bei tuometinių 2 kandidačių į ES (Bugarijos, Rumunijos) žiniasklaidos organizacijų nuosavybės struktūrinių ryšių jungtys, aiškinamasi, kurios Vakarų Europos ir JAV žiniasklaidos korporacijos valdo daugiausia šių šalių įmonių, koks žiniasklaidos koncentracijos lygmuo šiose rinkose ir kaip visuomenės nuomonę veikianti galia yra sukoncentruota pavienėse žiniasklaidos kompanijose. Studijoje pabrėžiama, kad žiniasklaidos nuosavybės įvairovės problema būtina diferencijuoti į vidinę žiniasklaidos nuosavybės įvairovę (daug žiniasklaidos organizacijos savininkų) ir išorinę (daug savininkų žiniasklaidos rinkoje), tačiau tvirtinama, kad vidinė žiniasklaidos organizacijos nuosavybės įvairovė negarantuoja redakcijos laisvės norint išvengti savininkų įtakos. S. Huber teigia, kad galių dėl redakcijos pozicijos suderinimas tarp savininkų dažnai pasiekiamas radus mažiausią bendrą savininkų nuomonių vardiklį, o žurnalistams tenka tarnautojų vaidmuo. Studijoje prieštarai svarstoma, kokią įtaką žiniasklaidos priemonių turinio įvairovei gali turėti vidinė ir išorinė nuosavybės įvairovė, ir konstatuojama, kad nėra pakankamai empirinių duomenų norint patvirtinti prielaidą, kad antimonopoliniai įstatymai, ribojantys žiniasklaidos nuosavybės koncentraciją, turi pozityvų efektą žiniasklaidos turinio įvairovei. Studijoje taip pat paliečiama galių dėl žiniasklaidos priemonės turinio pobūdžio pasiskirstymo problema žiniasklaidos organizacijoje tarp savininkų, vadybininkų,

vyriausiojo redaktoriaus ir žurnalistų, bet konkrečių nuosavybės ir valdymo struktūrų galių pasiskirstymas bei šio pasiskirstymo galima įtaka turiniui neanalizuojama.

Sprendimo priėmimo proceso ir savininkų įtakos redakcijų autonomijai Baltijos šalių ir Norvegijos laikraščių redakcijose (didžioji tyrimų dalis buvo atlikta Latvijoje) analizė (Dimants, 2005) parodė, kad Latvijos ir Lietuvos leidinių redakcijų kasdieniniam darbui didelę įtaką daro leidėjai ir todėl žurnalistika patiria siaurų komercinių interesų intervenciją. Taip pat daroma išvada, kad visose 4 šalyse Skandinavijos investuotojai yra „didesni redakcijos autonomijos rėmėjai“ (p. 143).

18 Vidurio, Rytų ir Pietų Europos šalių atlikto tyrimo „Žiniasklaidos nuosavybė ir jos poveikis žiniasklaidos nepriklausomybei ir pliuralizmui“ (Petkovič, 2004) rekomendacijose teigiama, kad įstatymuose turi būti įtvirtinta sistema, garantuojanti redakcinę nepriklausomybę žiniasklaidos organizacijoje. Šis metodas turėtų veikti individualios žiniasklaidos grupės ar kompanijos lygiu ir jame turėtų būti reglamentuotas apribojimas žiniasklaidos savininkui užimti vyriausiojo redaktoriaus poziciją. Ir reguliuojantis, ir savitvarkos mechanizmas, autorių nuomone, reikalingas tam, kad formuojant redakcinį turinį nebūtų atstovaujama politiniams ir ekonominiams savininkų interesams. Šio tyrimo dalyje, apžvelgiančioje žiniasklaidos nuosavybės poveikio žiniasklaidos nepriklausomybei ir pliuralizmui situaciją Lietuvoje (Nugaraitė, 2004), aptartas šalies žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos procesas, tačiau žiniasklaidos organizacijų nuosavybės struktūrų galių pasiskirstymas valdant organizaciją bei šių veiksnių galima įtaka žiniasklaidos priemonių turiniui –

neanalizuota, nors išvadose teigiama, kad žiniasklaidos organizacijos savininkas neturėtų užimti vyriausiojo redaktoriaus pozicijos.

L. Nevinskaitė (2004), atskleidusi žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos lygmenis Lietuvos, Latvijos ir Estijos žiniasklaidos rinkose, įvardija žiniasklaidos nuosavybės ir jos turinio santykio problemą bei išvadose teigia, kad „reikia tolesnių tyrimų, kuriais būtų išsiaiškintas tikrasis koncentracijos poveikis žiniasklaidos veiklai ir jos pranešimų turiniui“ (p. 85).

A. Balčytienė (2002, 2006), analizuo-dama Lietuvos žiniasklaidos sistemos struktūrą, žiniasklaidos rinkos vystymąsi, žiniasklaidos nuosavybės koncentracijos procesą ir žiniasklaidos komercializacijos būdus bei remdamasi E. Skripkaitės (2001) tyrimu, tvirtina, kad užsienio investicijos žiniasklaidos srityje garantuoja finansinį stabilumą, sukuriantį palankias sąlygas, kad būtų geresnė pranešimų turinio pusiausvyra. A. Balčytienė (2006) hipotetiškai svarsto, „kad užsienio kapitalas leidžia žymiai objektyviau pažvelgti į politinių interesų kovą jaunos demokratijos šalyse“ (p. 122), bei tvirtina, jog leidėjai turi simpatijų ir antipatijų tam tikriems politikams ir verslo kompanijoms, bet tokio šališkumo priežastys nėra atskleidžiamos viešai.

Aptariamiems Lietuvos žiniasklaidos sistemą nuosavybės struktūros aspektu nagrinėjusių autorių darbams būdingesnis apibendrinamasis sociologinis požiūris į Lietuvos žiniasklaidos sistemą kaip į visumą arba į savarankiškus jos sektorius, tačiau šios sistemos elementų – žiniasklaidos organizacijų, kurių struktūrų ir veiklos integralas sudaro visą organizacinę sistemą, nuosavybės ir valdymo galių pasiskirstymo

sistema dažniausiai lieka tyrėjų dėmesio diapazono nuošalyje.

Nuosavybės formos Lietuvos žiniasklaidos sistemoje

Lietuvos žiniasklaidos priemonės (spauda, interneto leidiniai ir transliuotojai, televizijos ir radijo stotys), bandydamos patenkinti individų socialines ir kultūrinės reikmes, yra administruojamos privačių, siekiančių kuo didesnio pelno verslo organizacijų. Šiame šalies privačios nuosavybės forma grįstos ekonomikos srityje išimtis yra Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (LRT) ir asociacijų (visuomeninių organizacijų, profesinių sąjungų, draugijų ir kt.) informavimo priemonės, kurias administruoja pelno nesiekiančios viešosios įstaigos (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija, 2007, 2008; Lietuvos radijo ir televizijos komisija, 2008). Tačiau visuomenės interesui skirta tarnauti LRT yra ir svarbi rinkos ekonomikos dalyvė, veikiama konkurencinės informacijos ir pramogų sklaidos aplinkos bei reklamos verslo sektoriaus.

Lietuvos žiniasklaidos organizacijų steigėjai yra pasirinkę tokias nuosavybės formas:

1. Uždaroji akcinė bendrovė (ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo), kurios akcininkas (-ai) yra:
 - a) vienas arba daugiau fizinių asmenų;
 - b) viena arba daugiau uždarytųjų akcinių bendrovių (kurių steigėjai fiziniai ir / arba juridiniai asmenys);
 - c) vienas arba daugiau fizinių asmenų ir viena arba daugiau uždarytųjų akcinių bendrovių (kurių steigėjai fiziniai ir / arba juridiniai asmenys);

- d) akcinė bendrovė (ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo; jos akcijos gali būti platinamos bei jomis prekiaujama viešai, vadovaujantis vertybinių popierių rinką reglamentuojančiais teisės aktais), kurios akcininkai yra fiziniai ir juridiniai asmenys;
 - e) akcinė bendrovė, uždaroji akcinė bendrovė ir fizinis asmuo.
2. Viešoji įstaiga (pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo), kurios dalininkas (-ai) yra:
- a) asociacija (ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo);
 - b) valstybė (LRT atveju);
 - c) uždaroji akcinė bendrovė;
 - d) vienas ar daugiau fizinių asmenų.
3. Individuali įmonė (neribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo).

Tarp organizacijų, pateikusių viešai skelbti duomenis apie vietinių, regioninių ir nacionalinių laikraščių, žurnalų bei informacinės visuomenės informavimo priemonių dalyvius (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija, 2008) yra 127 uždarnosios akcinės bendrovės, 31 viešoji įstaiga ir 7 individualios įmonės. Be šias nuosavybės formas pasirinkusių steigėjų administruojamų žiniasklaidos priemonių, dar funkcionuoja mokslo institucijų ir visuomeninių organizacijų tiesiogiai administruojami mokslo leidiniai ir informavimo priemonės. Daugumos televizijos ir radijo programų transliuotojų steigėjų pasirinkta nuosavybės forma – taip pat uždaroji akcinė bendrovė (Lietuvos radijo ir televizijos komisija, 2008).

Lietuvoje registruotų žiniasklaidos įmonių akcijos nėra parduodamos vertybinių

popierių biržoje, tačiau kai kurių Lietuvos įmonių steigėjų – užsienio investuotojų – akcijomis yra prekiaujama užsienio šalių vertybinių popierių biržose (pvz., „Schibsted“ ASA (UAB „Ekstra žinios“ steigėja).

Nuosavybės struktūrų raiška nacionalinių dienraščių organizacijose

Pagrindžiant prielaidą, kad žiniasklaidos priemonės turinys priklauso nuo žiniasklaidos organizacijos nuosavybės struktūros, šiame darbe pasirinkta išanalizuoti Lietuvos nacionalinius dienraščius leidžiančių organizacijų nuosavybės struktūras ir aptarti šių organizacijų veiklos vertinimą remiantis projektu „Skaidresnės žiniasklaidos link“ (Transparency International Lietuvos skyrius, 2008).

Nagrinėti nacionalinius dienraščius leidžiančių organizacijų nuosavybės struktūras pasirinkta dėl to, kad šiam Lietuvos žiniasklaidos sistemos sektoriui priklauso didžiausias pajamas (iš visų šalies žiniasklaidos organizacijų) gaunančios žiniasklaidos įmonės: „Respublikos“ leidinių grupė ir UAB „Lietuvos rytas“; taip pat gerus finansinius rezultatus pasiekusios organizacijos: UAB „Verslo žinios“, UAB „Diena Media news“ ir „Respublikos“ leidinių grupės bendrovė UAB „Naujasis aitvaras“ (1 lentelė), o UAB „Lietuvos žinios“ akcininkė UAB „Koncernas „Achemos grupė“ 2006 m. pajamos nulėmė 3-ią vietą, palyginus su visomis Lietuvos bendrovėmis (Didžiausios Lietuvos bendrovės pagal 2006 m. pardavimo pajamas, 2007).

Nacionaliniu dienraščiu galima laikyti leidinį, atitinkantį Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatyme pateiktos sąvokos „nacionalinis

1 lentelė. Nacionalinių dienraščių leidėjų 2007 m. veiklos finansiniai duomenys

Organizacija	Pagrindinis leidinys (nacionalinis dienraštis)	Pajamos iš pagrindinio leidinio leidybos, tūkst. Lt	Pajamos iš visos veiklos, tūkst. Lt	Ikimokestinis pelnas, tūkst. Lt
UAB „Lietuvos rytas“	„Lietuvos rytas“	73,259	89,748	17,570*
„Respublikos“ leidinių grupė**	„Respublika“	67,493	120,066	10,650
UAB „Verslo žinios“	„Verslo žinios“	16,410	25,400	3,900
UAB „Naujasis aitvaras“	„Vakaro žinios“	14,850	14,985	0,711***
UAB „Diena Media news“	„Kauno diena“	14,778	24,796****	5,281****

Šaltiniai: Laikraščių leidėjai pagal 2007 m. pajamas iš pagrindinio laikraščio leidybos (2008); Didžiausios Lietuvos bendrovės pagal 2006 m. pardavimo pajamas (2007). * – 2005 m. ikimokestinis pelnas (iki UAB „Lietuvos rytas“ reorganizavimo ir UAB „Lietuvos ryto spaustuvė“ steigimo). ** – „Respublikos leidiniai“, UAB „Respublikos investicija“, UAB „Respublikos spaustuvė“, UAB „Naujasis aitvaras“, UAB „Šiaulių kraštas“, UAB „Brolių Tomkų leidyba“. *** – 2005 m. ikimokestinis pelnas. **** – Konsoliduoti dienraščių „Kauno diena“, „Klaipėda“ ir „Vilniaus diena“ leidybos pajamų ir pelno duomenys.

laikraštis“ apibrėžimą – laikraštis, platinamas teritorijoje, kurioje gyvena daugiau negu 60 proc. Lietuvos gyventojų (Lietuvos Respublikos visuomenės ..., 2006) – ir leidžiamą ne rečiau kaip 5 kartus per savaitę. Šiuos kriterijus atitinka 8 Lietuvoje leidžiami dienraščiai (2 lentelė).

Koncentruota nuosavybės galia disponuojantys UAB „Trakų spaustuvė“ ir UAB „Lietuvos rytas“ fiziniai asmenys (akcininkai) eina savo organizacijų administracijų vadovaujamas pareigas: vienintelis UAB „Trakų spaustuvė“ savininkas yra bendrovės direktorius ir dienraščio vyr. redaktorius; daugiausia UAB „Lietuvos rytas“ akcijų turintis fizinis asmuo yra šios bendrovės vadovas ir laikraščio „Lietuvos rytas“ vyr. redaktorius, du iš kitų trijų pagrindinių UAB „Lietuvos rytas“ akcininkų yra bendrovės valdybos ir administracijos nariai (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija, 2008). Todėl galima

konstatuoti, kad bendrovėse, leidžiančiose dienraščius „Lietuvos aidas“ ir „Lietuvos rytas“, nuosavybės turėtojų ir įmonės valdytojų funkcijas suponuoja tie patys fiziniai asmenys, priimančios su nuosavybės teisėmis susijusius, administravimo ir redakcinius sprendimus. UAB „Respublikos“ leidiniai ir UAB „Naujasis aitvaras“ savininkai neina bendrovių vadovų pareigų, tačiau 74 proc. UAB „Respublikos“ leidiniai akcijų turintis fizinis asmuo yra dienraščio „Respublika“ leidėjas, todėl savininko ir redakcinių sprendimų priėmimo galios priklauso tam pačiam fiziniam asmeniui. Šios bendrovės ir UAB „Naujasis aitvaras“ valdymo struktūros, skirtingai nei UAB „Lietuvos rytas“, nėra suformuotos valdybos, o bendrovės vadovai (UAB „Naujasis aitvaras“ bendrovės vadovo ir dienraščio vyr. redaktoriaus pareigybės sutapatintos) atskaitingi akcininkų susirinkimui (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija, 2008), t. y. tam

2 lentelė. Nacionalinius dienraščius leidžiančių organizacijų pagrindinių akcininkų duomenys

<i>Nacionalinis dienraštis</i>	<i>Organizacija</i>	<i>Pagrindiniai akcininkai</i>	<i>Turimo turto dalis proc. ar akcijų skaičius</i>	<i>Balsų dalis proc.</i>	<i>Pastabos</i>
„Kauno diena“	UAB „Diena Media news“	UAB „Diena Media“	68399	100	Investicinė bendrovė „Hermis Capital“ (pagrindiniai akcininkai – 5 fiziniai asmenys) valdo 100 proc. UAB „Diena Media“ akcijų
„Lietuvos aidas“	UAB „Trakų spaustuvė“	A. Pilvelis		100	Bendrovės vadovas A. Pilvelis
„Lietuvos rytas“	UAB „Lietuvos rytas“	G. Vainauskas V. Strimaitis A. Budrys A. Kumža	38,9 proc. 18,9 proc. 14,2 proc. 10,3 proc.	40,3 19,6 14,7 10,7	Bendrovės vadovas G. Vainauskas
„Lietuvos žinios“	UAB „Lietuvos žinios“	UAB „Koncernas Achemos grupė“ Lietuvos socialdemokratų partija Jonas Valaitis	3340005 7195 2800	99,6 0,3 0,1	UAB „Lietuvos žinios“ priklauso UAB „Koncernas Achemos grupė“ (pagrindinis akcininkas – 1 fizinis asmuo) žiniasklaidos įmonių holdingui UAB „Balto media“
„L.T.“	UAB „Ekstra žinios“	„Schibsted Baltics“ AS UAB „Lietuvos rytas“	675 348	66 34	„Schibsted Baltics“ AS priklauso „Schibsted“ ASA (akcininkai – 3937 juridiniai ir fiziniai asmenys)
„Respublika“	UAB „Respublikos leidiniai“	V. Tomkus J. Tomkus R. Tomkus	74 proc. 15 proc. 10 proc.	74 15 10	Dienraščio leidėjas V. Tomkus
„Vakaro žinios“	UAB „Naujasis aitvaras“	UAB „Ateities dizainas“ J. Tomkus R. Tomkus	75 proc. 15 proc. 10 proc.	75 15 10	75 proc. akcijų savininkas V. Tomkus
„Verslo žinios“	UAB „Verslo žinios“	„Bonnier Business Press“ AB R. Barysas UAB „Cicera“		73 19 8	Bendrovės vadovas R. Barysas. AB „Bonnier Business Press“ su AB „Bonnier“ ir AB „Bonnier Holding“ priklauso AB „Albert Bonnier“ (akcininkai – daugiau nei 70 Bonnier šeimos narių)

Šaltiniai: Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija (2007, 2008); Laikraščių leidėjai pagal 2007 m. pajamas iš pagrindinio laikraščio leidybos (2008); Bonnier group (2008); Diena Media (2008); Koncernas „Achemos grupė“ (2008); Lietuvos Aidas (2008); Irytas.lt (2006); Schibsted (2008).

pačiam abiejų bendrovių pagrindiniam akcininkui ir jo šeimos nariams. Galima teigti, kad visų aptartų keturių įmonių (UAB „Trakų spaustuvė“, UAB „Lietuvos rytas“, UAB „Respublikos“ leidiniai ir UAB „Naujasis aitvaras“) pagrindiniai savininkai yra tiesiogiai susiję su įmonių administravimu ir dienraščių redakcinio turinio formavimu.

UAB „Diena Media news“ ir UAB „Lietuvos žinios“ nuosavybės struktūras sudaro juridiniai asmenys – atitinkamai Investicinė bendrovė „Hermis Capital“ (per UAB „Diena Media“) ir UAB „Koncernas „Achemos grupė““ (išskyrus 0,4 proc. UAB „Lietuvos žinios“ akcijų). Šių juridinių asmenų pagrindiniai akcininkai – fiziniai asmenys – neina administracijos ir redakcijos vadovų pareigų UAB „Diena Media news“ ir UAB „Lietuvos žinios“ bendrovėse ir dienraščių redakcijose, tačiau kitos nuosavybės valdymo pakopos abiejose organizacijų struktūrose suformuotos skirtingai. UAB „Lietuvos žinios“ nėra valdybos (administracijos vadovą skiria akcininkų susirinkimas) ir bendrovė yra pavaldi UAB „Koncerno „Achemos grupė““ įsteigtam žiniasklaidos įmonių holdingui UAB „Balto media“. UAB „Diena Media news“ organizacijoje yra suformuota valdyba, kurios pirmininkas yra 10 proc. UAB „Hermis Capital“ (kuri valdo 100 proc. UAB „Diena Media“ akcijų) akcijų savininkas. Nuosavybės galių paskirstymo grandinėje 10 proc. akcijų disponuojančio asmens dalyvavimas kolegialiaime įmonės valdymo organe (valdyboje) nėra esminis dalykas perteikiant nuosavybės galią valdymo procese, palyginti su UAB „Respublikos“ leidiniai, UAB „Naujasis aitvaras“, UAB „Trakų spaustuvė“ ir UAB „Lietuvos rytas“ pagrindinių akcininkų galių dis-

pozicija. Todėl galima teigti, kad ir UAB „Koncernas „Achemos grupė““, ir UAB „Hermis Capital“ pagrindiniai akcininkai nėra tiesiogiai susiję su įmonių, leidžiančių nacionalinius dienraščius, administravimu ir dienraščių redakcinio turinio formavimu. Tarp tyrinėjamų abiejų nuosavybės struktūrų nuosavybės saitų panašu yra tai, kad „Koncerną „Achemos grupė““ ir „Hermis Capital“ valdo ir kitas (ne tik aptariamas šiame straipsnyje leidžiančias nacionalinius dienraščius įmones) žiniasklaidos bendroves bei grupes įmonių, veikiančias nesusijusiose su žiniasklaidos industrija ekonomikos srityse (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija, 2008; Hermis Capital, 2008; Koncernas „Achemos grupė“, 2008).

UAB „Ekstra žinios“ yra viena iš 79 Norvegijos žiniasklaidos korporacijos „Schibsted“ ASA ir jos partnerių įmonių, funkcionuojančių 22 šalyse. „Schibsted“ ASA įregistruota Oslo vertybinių popierių biržoje, kurioje parduodamos ir perkamos kompanijos akcijos. 3937 juridinių ir fizinių asmenų yra įsigiję „Schibsted“ ASA akcijų (didžiausias akcininkas valdo 26,1 proc. akcijų). „Schibsted Baltics“ AS įsteigta įsigyti ir valdyti žiniasklaidos įmones Baltijos šalyse (Schibsted, 2008). Daug smulkių akcininkų vienijanti kompanijos akcinio kapitalo struktūra ir plačiai tarptautiniu mastu išsišakojusi valdymo sistema nuosavybės valdytojus atskiria nuo UAB „Ekstra žinios“ administravimo ir dienraščio turinio formavimo. 34 proc. bendrovės akcijų turinčios UAB „Lietuvos rytas“ pagrindiniai akcininkai taip pat neužima vadovaujančių pozicijų UAB „Ekstra žinios“ organizacijoje (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija, 2008).

UAB „Verslo žinios“ priklauso Švedijos kompanijai AB „Bonnier“, 23 šalyse su partneriais valdančiai 175 įmones. Kompanijos bendrovė „Bonnie Business Press“ AB jungia verslo dienraščių įmones. UAB „Verslo žinios“ administracijai ir redakcijai vadovauja 19 proc. šios bendrovės akcijų turintis akcininkas. 73 proc. UAB „Verslo žinios“ akcijų turinčios AB „Bonnier“ (Laikraščių leidėjai pagal 2007 m. pajamas iš pagrindinio laikraščio leidybos, 2008) akcinį kapitalą per įmones AB „Bonnie Holding“ ir AB „Albert Bonnier“ valdo daugiau nei 70 Bonnier šeimos narių (Bonnie group, 2008). Toks pagrindinio akcininko nuosavybės galių paskirstymas nesudaro sąlygų fiziniams asmenims (pagrindinio akcininko dalininkams) turėti tiesioginę įtaką UAB „Verslo žinios“ administravimui ir redakcinio turinio formavimui.

Aptartas nacionalinius dienraščius leidžiančių bendrovių nuosavybės struktūras galima suskirstyti į tris grupes pagal vidinės nuosavybės koncentracijos laipsnį (kiek asmenų disponuoja šių organizacijų akcijomis, kurių balsų suma, leidžianti priimti daugumą organizacinių sprendimų, yra daugiau nei 50 proc. nuo visų akcininkų balsų) ir pagrindinių akcininkų dalyvavimo valdant nuosavybę pobūdį (tiesioginį, netiesioginį):

1. *Aukšta vidinė nuosavybės koncentracija; pagrindiniai akcininkai tiesiogiai dalyvauja valdant įmones* (organizacijos, kurių daugiau nei 50 proc. akcijų valdo vienas (UAB „Respublikos“ leidiniai, UAB „Naujasis aitvaras“ ir UAB „Trakų spaustuvė“) arba du (UAB „Lietuvos rytas“) fiziniai asmenys).
2. *Aukšta vidinė nuosavybės koncentracija; pagrindiniai akcininkai tiesiogiai*

nedalyvauja valdant įmones (organizacijos, kurių akcijomis disponuoja vienas juridinis asmuo: UAB „Diena Media news“ – UAB „Diena Media“ (Investicinė bendrovė „Hermis Capital“, kurios pagrindiniai akcininkai – 5 fiziniai asmenys, valdantys daugiau nei 50 proc. įstatinio kapitalo) ir UAB „Lietuvos žinios“ – UAB Konzernas „Achemos grupė“ (išskyrus 0,4 proc. akcijų), kurios pagrindinis akcininkas – 1 fizinis asmuo, valdantis daugiau nei 50 proc. įstatinio kapitalo).

3. *Nedidelė vidinė nuosavybės koncentracija* (organizacijos, kurių daugiau nei 50 proc. akcijų valdo vienas juridinis asmuo (UAB „Ekstra žinios“ – „Schibsted Baltics“ AS („Schibsted“ ASA) ir UAB „Verslo žinios“ – AB „Bonnie Business Press“ (AB „Bonnie“), kurio pirminės įmonės įstatinio kapitalo valdytojai yra didelė fizinių arba ir fizinių, ir juridinių asmenų grupė).

Nacionaliniai dienraščiai ir tyrimas „Skaidresnės žiniasklaidos link“

2007 m. Transparency International Lietuvos skyriaus atliko tyrimo „Skaidresnės žiniasklaidos link“ 502 Lietuvos įmonių vadovai ir atstovai vertino Lietuvos žiniasklaidos priemonių (tarp kurių buvo vertinami 6 nacionaliniai dienraščiai, išskyrus „Lietuvos aidą“ ir „L.T.“) neskaidrumą (3 lentelė). Apklausos respondentai kaip pagrindinius neskaidrios žiniasklaidos požymius nurodė užsakomųjų, apmokamų straipsnių rašymą, neobjektyviai pateikiamą informaciją, neoficialų žiniasklaidos atstovavimą verslo ir politinėms grupėms ir kt.

Transparency International Lietuvos skyriaus tyrimo rezultatai rodo, kad daugiausia

3 lentelė. Nacionalinių dienraščių skaidrumo vertinimo duomenys

Nacionalinis dienraštis	Įmonių atstovai, turėję reikalų su dienraščio atstovais	Įmonių atstovai, dienraštį vertinantys kaip neskaidrų, proc.
„Respublika“	59	56,0
„Lietuvos rytas“	143	47,6
„Vakaro žinios“	24	41,7
„Kauno diena“	59	32,2
„Lietuvos žinios“	46	23,9
„Verslo žinios“	152	11,2

Šaltinis: Transparency International Lietuvos skyrius (2008).

Lietuvos įmonių atstovų (daugiau nei 40 proc.) kaip neskaidrius vertina tuos nacionalinius dienraščius, kur yra aukšta vidinė leidžiančių organizacijų nuosavybės koncentracija, o pagrindiniai akcininkai (fiziniai asmenys) arba jiems tiesiogiai pavaldūs asmenys formuoja redakcinį turinį („Respublika“, „Lietuvos rytas“ ir „Vakaro žinios“). Dienraščius („Kauno diena“ ir „Lietuvos žinios“), kur yra aukšta vidinė leidžiančių organizacijų nuosavybės koncentracija, tačiau pagrindiniai akcininkai neformuoja redakcinio turinio, kaip neskaidrius vertino mažiau nei trečdalis, bet daugiau nei penktadalis respondentų. Kaip neskaidrų, mažiausiai įmonių atstovų (11,2 proc.) nurodė dienraštį „Verslo žinios“, kurį leidžiančios organizacijos nuosavybės grandžių struktūroje yra nedidelė vidinė nuosavybės koncentracija ir todėl pagrindinio akcininko nuosavybės galių išskaidymas nesudaro sąlygų redakcinio turinio formavimui.

Nors A. Balčytienė (2006) teigia, kad laikytis žiniasklaidos priemonės turinio pusiausvyros palankesnes sąlygas sudaro užsienio kapitalo investicijos žiniasklaidos organizacijoje, taip pat Dimans (2005) duomenimis, Skandinavijos investuotojai yra didesnės redakcinės autonomijos rėmėjai, o „Verslo žinių“ dienraštis yra administruojamas bendrovės, kurios 73 proc. akcinio

kapitalo valdo juridinis asmuo iš užsienio (Skandinavijos). Verta pabrėžti, kad ne pats „užsienio kapitalo“ veiksnys nuosavybės struktūroje savaime garantuoja žiniasklaidos priemonės turinio pusiausvyrą ar redakcijos autonomiškumą. Svarbesnis veiksnys yra šio kapitalo struktūra, t. y. vidinė nuosavybės koncentracija, bei nuosavybės galių paskirstymas organizacijoje (arba jų grupėje). UAB „Verslo žinių“ savininkų pirminės organizacijos nuosavybė nėra koncentruota – AB „Albert Bonnier“ valdo daugiau nei 70 Bonnier šeimos narių. Nuosavybės turėtojų galios (Bonnier šeimos akcininkų) „Verslo žinioms“ perteikiamos „Albert Bonnier“, „Bonnier Holding“, „Bonnier“ ir „Bonnier Business Press“ bendrovių grandinės, todėl tokio nuosavybės bei jos valdymo mechanizmo tiesioginė savininkų įtaka dienraščio turiniui eliminuojama.

Išvados

Tikimybė užtikrinti nepriklausomesnę nuo žiniasklaidos organizacijos savininkų redakcijos politiką tuo yra didesnė, kuo yra sudėtingesnė ir įvairesnė pati nuosavybės struktūra, t. y. kuo daugiau yra nuosavybės valdymo organizacinių lygių arba kuo daugiau yra akcininkų (fizininių ir juridinių asmenų), galinčių valdyti daugiau nei 50 proc.

bendrovės akcinio kapitalo. Kai yra daug nuosavybės valdytojų, yra sunku tiesiogiai įgyvendinti pavienius asmeninius interesus žiniasklaidos priemonės turinyje ir siekti turto vertės didėjimo (kaip pagrindinio bendro akcininkų intereso), reikia pasiekti strateginį susitarimą dėl žinių sklaidos principų valdomoje organizacijoje.

Savininkų interesų nuasmeninimas (organizacijos akcinį kapitalą sudaro didelė grupė juridinių ir fizinių asmenų, kurių kiekvienas valdo nedidelę dalį nuosavybės) ir nepriklausoma, atsakinga visuomenei redakcijos politika sudaro sąlygas objektyviam žiniasklaidos turiniui, kuris yra visuomenės didesnio pasitikėjimo žiniasklaida veiksnys, sukuriantis palankią situaciją žiniasklaidos organizacijai dirbti pelningai ir patenkinti pagrindinį (turtinį) savininkų interesą.

Nacionalinius dienraščius leidžiančių organizacijų nuosavybės struktūros sudaro tris skirtingas sąlygų grupes dienraščių redakcinio turinio formavimui: pirma grupė – organizacijos pagrindiniai akcininkai (fiziniai asmenys) arba jiems tiesiogiai pavaldūs asmenys formuoja redakcinį turinį, todėl redakcijos laisvė yra minimali, vyrauja savininkų interesai (dienraščiai „Lietuvos rytas“, „Lietuvos aidas“, „Respublika“ ir „Vakaro žinios“), antra grupė – organizacijos pagrindiniai akcininkai neformuoja redakcinio turinio, tačiau dėl jų verslo interesų kitose (ne vien tik žiniasklaidos) šalies ekonomikos srityse redakcijos laisvė varžoma (dienraščiai „Kauno diena“ ir „Lietuvos žinios“), trečia grupė – organizacijos pagrindiniai akcininkai neformuoja redakcinio turinio, o jų verslo interesai šalies ir užsienio žiniasklaidos industrijoje gali

turėti tik minimalią įtaką redakcijos laisvei (dienraščiai „L.T.“ ir „Verslo žinios“).

Tikėtina, kad, plėtojant Lietuvos nacionalinius dienraščius leidžiančių organizacijų (ir kitų šalies žiniasklaidos sektorių organizacijų) verslą, jų ekonominio augimo perspektyvos ir visuomenės intereso, susijusio su žiniasklaidos priemonių turiniu, dermę užtikrintų bendrovių akcijų emisijų platinimas vertybinių popierių biržoje. Taigi organizacijos gautų naujų investicijų žiniasklaidos verslo plėtrai, o pasikeitusi nuosavybės struktūra (bendrovių akcijų įsigijus daugiau ir įvairių interesų turintiems akcininkams) bei forma (atviroji akcinė bendrovė, kurios finansinės veiklos ataskaitos būtų skelbiamos viešai) sudarytų naujas administravimo ir redakcinio turinio formavimo sąlygas, kurioms esant pagrindinių akcininkų interesų raiška dienraščių turinyje susilpnėtų, o visuomenės intereso raiška būtų sustiprinta.

Nacionalinius dienraščius leidžiančių bendrovių struktūrų analizė ir pateikti nacionalinių dienraščių veiklos skaidrumo vertinimo duomenys leidžia formuluoti prielaidą, kad kuo yra labiau koncentruota žiniasklaidos organizacijos nuosavybės struktūra ir kuo daugiau valdymo galių tenka pagrindiniams akcininkams, tuo mažesnė tikimybė, kad žiniasklaidos priemonės skleidžiamas turinys, atitinkantis pagrindinių akcininkų verslo interesus, atspindės daugumos visuomenės interesus. Šiai prielaidai pagrįsti reikia išsamesnių tyrimų, kuriuose būtų analizuojama kitų spaudos leidinių ir žiniasklaidos sektorių (televizijos, interneto, radijo) organizacijų nuosavybės struktūros bei žiniasklaidos priemonių skleidžiamų naujienų turinys.

LITERATŪRA

- AKHAVAN-MAJID, R.; RIFE, A.; GOPINATH, S. (1991). Chain Ownership and Editorial Independence: A case Study of Gannett Newspapers [interaktyvus]. *Journalism Quarterly*, vol. 68, no. 1/2, p. 59–66 [žiūrėta 2008 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com>>.
- ALTSCHULL, J. Herbert (1984). *Agents of Power: The Role of the News Media in Human Affairs*. New York: Longman, 372 p. ISBN 0-5822-8417-1.
- BALČYTIENĖ, Auksė (2002). *Changing role of media in post-communist Lithuania*. Bochum: Projekt-Verlag, 37 p. ISBN 3-89733-079-2.
- BALČYTIENĖ, Auksė (2006). *Mass media in Lithuania – development, changes, and journalism culture*. Berlin: Vistas, 190 p. ISBN 3-89158-436-9.
- BUSTERNA, J. C.; HANSEN, K. A. (1990). Presidential Endorsement Patterns by Chain-Owned Papers, 1976–84 [interaktyvus]. *Journalism Quarterly*, vol. 67, no. 2, p. 286–294 [žiūrėta 2008 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com>>.
- CRANBERG, Gilbert; BEZANSON, Randall; SOLOSKI, John (2001). *Taking Stock: Journalism and the Publicly Traded Newspaper Company*. Ames: Iowa State University Press, 203 p. ISBN 0-8138-2459-1.
- DEMERS, David Pearce (1996). Corporate Newspaper Structure, Profits and Organizational Goals [interaktyvus]. *The Journal of Media Economics*, vol. 9, no. 2, p. 1–23 [žiūrėta 2008 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com>>.
- DEMERS, David Pearce (1999). Corporate newspaper bashing: Is it justified? *Newspaper Research Journal* [interaktyvus], vol. 20, no. 1, p. 83–97 [žiūrėta 2008 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3677/is_199901/ai_n8830716>.
- DIMANTS, Ainārs (2005). Editorial Censorship in Baltic and Norwegian Newspaper. In Richard Boroug (ed.), *The Baltic Media World*. Riga, p. 121–144. ISBN 9984-19-683-6.
- GAZIANO, Cecile (1989). Chain Newspaper Homogeneity and Presidential Endorsements, 1972–1988 [interaktyvus]. *Journalism Quarterly*, vol. 66, no. 4, p. 836–45 [žiūrėta 2008 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com>>.
- GLASSER, Theodore L.; ALLEN, David S.; BLANKS, S. Elizabeth (1989). The Influence of Chain Ownership on News Play: A Case Study [interaktyvus]. *Journalism Quarterly*, vol. 66, no. 3, p. 607–614 [žiūrėta 2008 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com>>.
- GOMERY, D; COMPAINE, B. M. (2000). *Who Owns the Media? Competition and Concentration in the Mass Media industry*, 3rd ed. London: Lawrence Erlbaum Associates, 632 p. ISBN 0-8058-2936-9.
- HUBER, Silvia (2006). *Media markets in Central and Eastern Europe*. Wien: Lit Verlag, 172 p. ISBN 3-8258-9370-7.
- LACY, Stephen; BLANCHARD, Alan (2003). The impact of public ownership, profits, and competition on number of newsroom employees and starting salaries in mid-sized daily newspapers [interaktyvus]. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, vol. 80, no. 4, p. 949–968 [žiūrėta 2008 m. balandžio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com>>.
- MCQUAIL, Denis (1994). *Mass Communication Theory: An Introduction*, 3rd ed. London: Sage Publications, 448 p. ISBN 0-8039-7785-9.
- NEVINSKAITĖ, Laima (2004). Žiniasklaidos koncentracija Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse. *Informacijos mokslai*. Nr. 29, p. 70–86. ISSN 1392-0561.
- NUGARAITĖ, Audronė (2004). Lithuania. In Brankica Petkovič (ed.), *Media ownership and its impact on media independence and pluralism*. Ljubljana: Peace Institute, p. 267–84. ISBN 961-6455-26-5.
- PETKOVIČ, Brankica (ed.) (2004). *Media ownership and its impact on media independence and pluralism*. Ljubljana: Peace Institute, 495 p. ISBN 961-6455-26-5.
- SCOTT, John (1996). *Stratification and Power: Structures of Class, Status and Command*. Cambridge: Polity, 296 p. ISBN 0-7456-1042-0.
- SKRIPKAITĖ, Edita (2001). *Lietuvos dienraščių pozicija rinkimų kampanijos metu*. Magistro darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- WILHOIT, G. C.; DREW, D. (1991). Editorial Writers on American Daily Newspapers: A 20-Year Portrait. *Journalism Monographs*, vol. 129 (October), p. 31.

Šaltiniai

- Bonnier group* (2008) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.bonnier.com/Bonnier/templates/NormalPage.aspx?id=825&epslanguage=EN-GB>> [žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 1 d.].
- Didžiausios Lietuvos bendrovės pagal 2006 m. pardavimo pajamas (2007). *Verslo žinios*. Top 1000. 2007 m. liepos mėn.
- Diena Media* (2008) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <http://www.dienamedia.lt/> > [žiūrėta 2008 m. liepos 31 d.]

Hermis Capital (2008) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.hermis.lt/main.php?lang=lt>> [žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 4 d.].

Koncernas „Achemos grupė“ (2008). „Balto media“ holdingas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.achemosgrupe.lt/im-media-baltomedia.html>> [žiūrėta 2008 m. liepos 31 d.].

Lietuvos Aidas (2008) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.aidas.lt/apie.htm>> [žiūrėta 2008 m. liepos 31 d.].

Laikraščių leidėjai pagal 2007 m. pajamas iš pagrindinio laikraščio leidybos (2008). *Verslo žinios. Reklama ir poligrafija*. 2008-02-12. Nr. 29 (2681), p. 7.

Lietuvos radijo ir televizijos komisija. Transliuotojai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.rtk.lt/lt/index2.php>> [žiūrėta 2008 m. balandžio 2 d.].

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos informacija (2007). Duomenys apie vietinių, regioninių ir nacionalinių laikraščių, žurnalų bei informacinės visuomenės informavimo priemonių dalyvius. *Valstybės žinios. Informaciniai pranešimai*. 2007-05-04. Nr. 34 (1), p. 26–37.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos infor-

macija (2008). Duomenys apie vietinių, regioninių ir nacionalinių laikraščių, žurnalų bei informacinės visuomenės informavimo priemonių dalyvius [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.muza.lt/index.php?456020371>> [žiūrėta 2008 m. liepos 31 d.].

Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006-07-27, Nr. 82-3254.

Irytas.lt (2006). Naujasis Eltos bendrasavininkas A. Pilvelis planuoja permainas agentūroje [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lietuvsrytas.lt/-11399287181139039221-p1-lietuvos-diena-naujasis-eltos-bendrasavininkas-a-pilvelis-planuoja-permainas-agent%C5%ABroje.htm>> [žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 4 d.].

Schibsted (2008) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.schibsted.com/eway/default.aspx?pid=275&trg=MAIN_5816&MAIN_5816=5820:0:10,1932:1:0:0:::0:0> [žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 1 d.].

Transparency International Lietuvos skyrius (2008). Skaidresnės žiniasklaidos link [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.transparency.lt/new/images//media_skaidrumas_www.pdf> [žiūrėta 2008 m. rugpjūčio 4 d.].

THE INFLUENCE OF OWNERSHIP STRUCTURE OF MEDIA ORGANIZATION ON CONTENT OF MEDIA

Deimantas Jastramskis

S u m m a r y

Different ownership structures of media organizations and participation or not participation of shareholders in the making of editorial policy create different conditions for dissemination of media content. The aim of the article is to analyze ownership structures of organizations of Lithuanian national dailies and their influence on content of these dailies. There is a greater probability for editors of media organiza-

tions to ensure independent editorial policy when ownership structures are more complex and various. Both depersonalization of shareholders' interests and independent, socially responsible editorial policy form conditions for objectivity of media content. Such situation is favorable for profitable operation and fulfillment of property interests of media organizations' owners.

Įteikta 2008 m. rugpjūčio 8 d.